

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapport

Een toevalsvondst aan de Frans Walravenstraat 82 te Lot (Beersel)

Onderzoeksrapport van een archeologische toevalsvondst

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

COLOFON

TITEL

Een toevalsvondst aan de Frans Walravenstraat 82 te Lot (Beersel)
Onderzoeksrapport van een archeologische toevalsvondst

REEKS

Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed nr. 121

AUTEUR

Geert Vynckier

JAAR VAN UITGAVE

2019

Een uitgave van agentschap Onroerend Erfgoed Wetenschappelijke
instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Omgeving
Published by the Flanders Heritage Agency Scientific Institution of the
Flemish Government, policy area Environment

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Sonja Vanblaere

OMSLAGILLUSTRATIE

Situatie op het terrein op 24/02/2016
Copyright Onroerend Erfgoed, foto: Geert Vynckier

agentschap Onroerend Erfgoed
Havenlaan 88 bus 5
1000 Brussel
T +32 2 553 16 50
info@onroenderfgoed.be
www.onroenderfgoed.be

Dit werk is beschikbaar onder de Modellicentie Gratis Hergebruik v1.0.
This work is licensed under the Free Open Data Licence v.1.0.

Dit werk is beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding
4.0 Internationaal-licentie. Bezoek
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> om een kopie te zien van
de licentie.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution
4.0 International License. To view a copy of this license, visit
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

ISSN 1371-4678
D/2019/3241/170

EEN
TOEVALSVONDST
AAN DE FRANS
WALRAVENSTRAAT
82 TE LOT (BEERSEL)

Onderzoeksrapport van een
archeologische toevalsvondst

GEERT VYNCKIER

INHOUD

1	ADMINISTRATIEVE FICHE VAN HET PROJECT	6
2	AANLEIDING, UITVOERING EN SITUERING VAN HET ONDERZOEK.....	8
3	TOPOGRAFIE EN SITUERING VAN DE OPGRAVING	10
4	ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS.....	12
5	HISTORISCHE EN CARTOGRAFISCHE INFORMATIE	12
6	RESULTATEN VAN HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK	20
6.1	DE SPOREN	20
6.2	DE OPBOUW VAN HET TERREIN.....	25
6.3	DE VONDSTEN	26
7	CONCLUSIE.....	26
8	BIJLAGEN	27
9	BIBLIOGRAFIE	27

Rapportage	Geert Vynckier
Terreinwerk	Michel Mulleners Jurgen Staf Geert Vynckier Jos Wijnants
Fotografie	Geert Vynckier
Opmetingen	Johan Van Laecke
Tekenwerk en plannen	Sylvia Mazereel Johan Van Laecke Geert Vynckier

1 ADMINISTRATIEVE FICHE VAN HET PROJECT

Uitvoerder	agentschap Onroerend Erfgoed
Veldwerkleider en erkenningsnummer erkende archeoloog	Geert Vynckier OE/ERK/Archeoloog/2015/00001
Beheer en plaats van geregistreerde data en opgravingsdocumentatie	Archief – agentschap Onroerend Erfgoed – Gustaaf Levisstraat 45, 1800 Vilvoorde Herman Teirlinck gebouw, Havenlaan 88bus5, 1000 Brussel
Beheer en plaats van vondsten en monsters	Depot – agentschap Onroerend Erfgoed – Gustaaf Levisstraat 45 1800 Vilvoorde
Dossier- en vergunningsnummer	8-2016-011 en 2016/065
Site-naam	LO16FR (Lot 2016 Frans Walravenstraat)
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, plaats)	Vlaams-Brabant-Lot-Frans Walravenstraat
Kadasterperceel (gemeente, afdeling, sectie, perceelnummer(s))	Beersel, 5e afdeling, sectie C, perceelsnummer(s) 167N2, met adres Frans Walravenstraat 82
Bounding Box	Punt 1: X:143374.05 - Y: 162328.07 Punt 2: X:143437.02 - Y: 162390.10
Begin- en einddatum van uitvoering van het onderzoek	24/02/2016 (terreinwerk)
Relaties	De site ligt net ten oosten van het kanaal Brussel-Charleroi. Portierswoning is vastgesteld bouwkundig erfgoed en opgenomen in de inventaris (https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/216610). De site is opgenomen in de inventaris. De site werd ook opgenomen in de CAI Locatie 5486.

Trefwoorden

Vlaams-Brabant – Lot – Beersel
Archeologische sporen – gebouwplattegronden
Gebouwen en structuren – (motte)kastelen –
bijgebouwen – poorten
Middeleeuwen – 12de eeuw en nieuwe tijd – 18^{de}
eeuw
Toevalsvondst

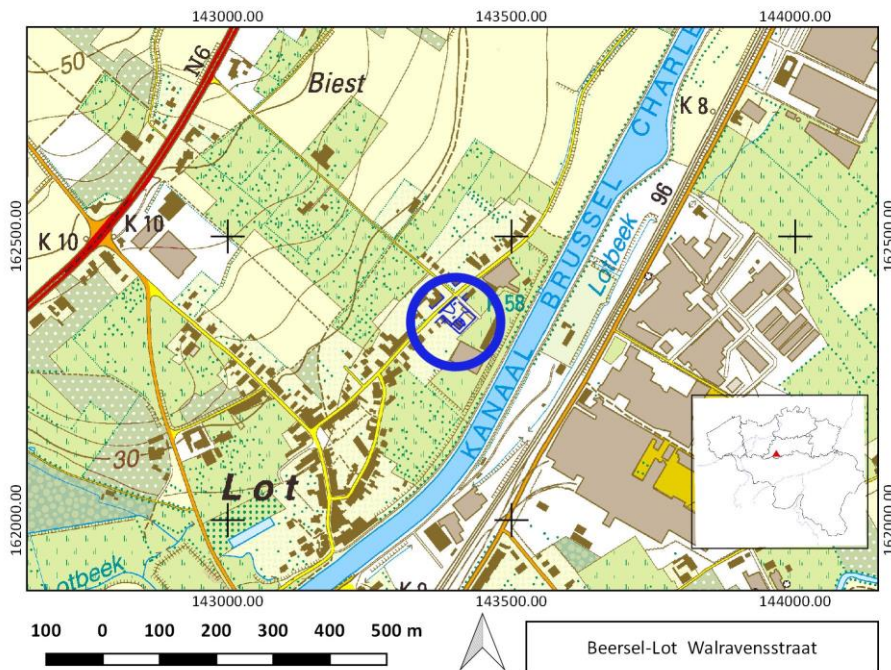
Administratief toezicht

agentschap Onroerend Erfgoed: Steven Mortier

2 AANLEIDING, UITVOERING EN SITUERING VAN HET ONDERZOEK

Tijdens het afgraven van een terrein aan de Frans Walravenstraat 82, werden enkele funderingen aangetroffen (fig. 1-3). De bovenlaag (ca. 40cm) werd afgegraven om nutsleidingen aan te leggen voor het herinrichtingsplan van het domein en om het terrein later op te vullen met nieuwe, puinvrije grond (fig. 4). De eigenaar¹ meldde dit aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Op 19/02/2016 werd samen met de eigenaar het terrein bezocht om de vondsten te evalueren. Er werd overeengekomen om de aangetroffen funderingen te documenteren op 24/02/2016 (fig. 5).

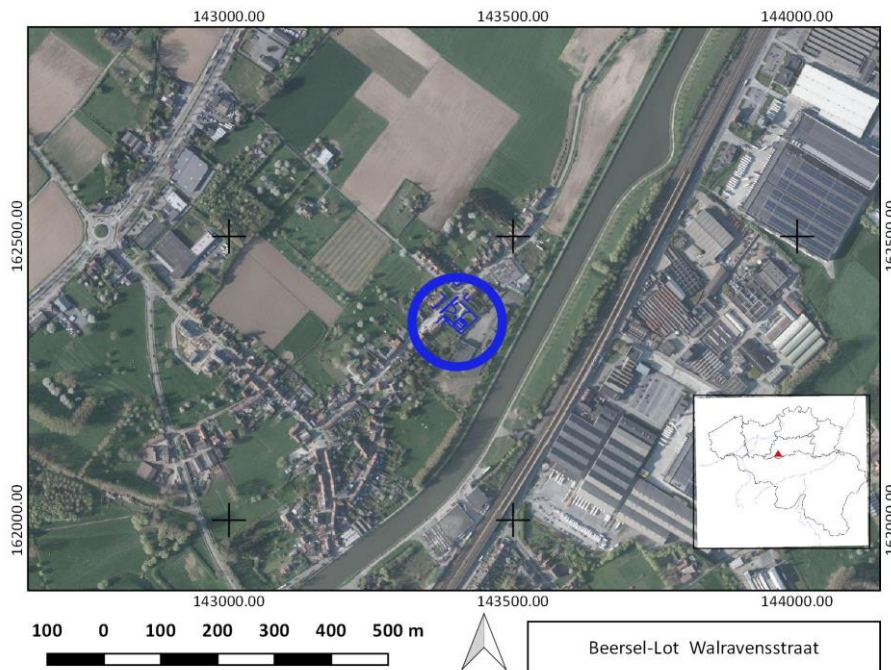
Figuur 1: Situering van de vondstlocatie op het topografisch plan. (©AGIV)

¹ Met dank aan de eigenaar voor zijn bereidwillige medewerking.

Figuur 2: Situering van de vondstlocatie op het kadasterplan. (©AGIV)

Figuur 3: Situering van de vondstlocatie op de orthofoto. (©AGIV)

Figuur 4: De situatie op het terrein tijdens de graafwerken op 19/02/2016. (©agentschap Onroerend Erfgoed: Geert Vynckier)

Figuur 5: De situatie op het terrein tijdens het onderzoek 24/02/2016. (©agentschap Onroerend Erfgoed: Geert Vynckier)

3 TOPOGRAFIE EN SITUERING VAN DE OPGRAVING

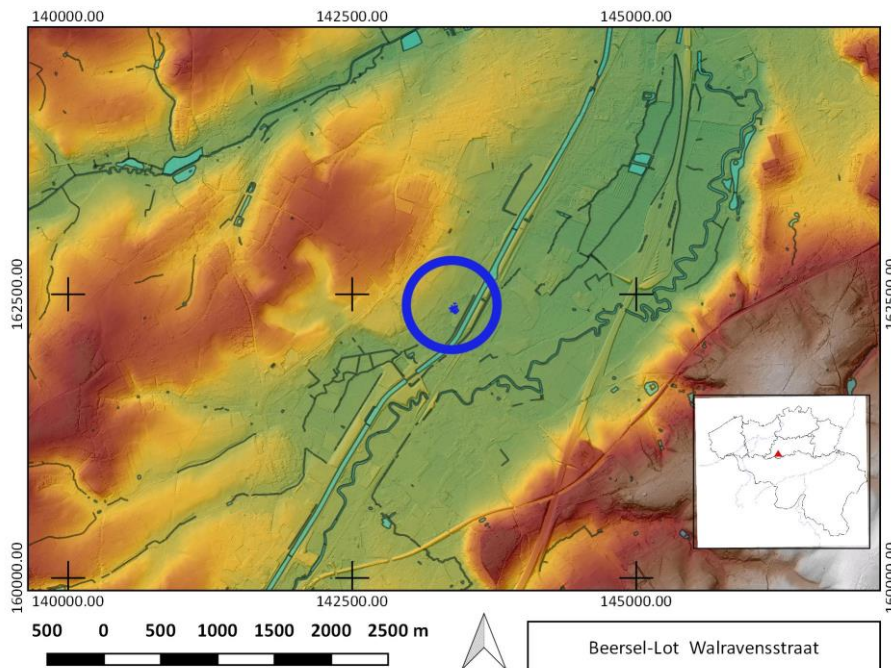
De onderzochte site is gelegen in de Brabantse zandleemstreek in het Dijlebekken aan de noordelijke rand van de alluviale vlakte van de Zenne (fig. 6). In de 13de eeuw was dit gebied alom bekend om zijn drassige Zennebeemden². Het omliggende terrein wordt ontwaterd door meerdere beken zoals de Beverbeemd, Lubbeek, Elstbeek en Lotbeek. Tevens ligt het net ten noorden van het kanaal Charleroi-Brussel waarvan pas vanaf 1827 de eerste werken werden aangevat en dat plechtig geopend werd in 1832. Ten zuiden van en op de oude site ligt nog een industrieel complex aan de oever van het kanaal dat werd uitgebouwd vanaf 1969. Het terrein ligt op kunstmatige en sterk vergraven grond (OT) en in bebouwde zone (OB) (fig. 7). De bodems in de nabijheid bestaan in het

² Bosmans 2005, 7.

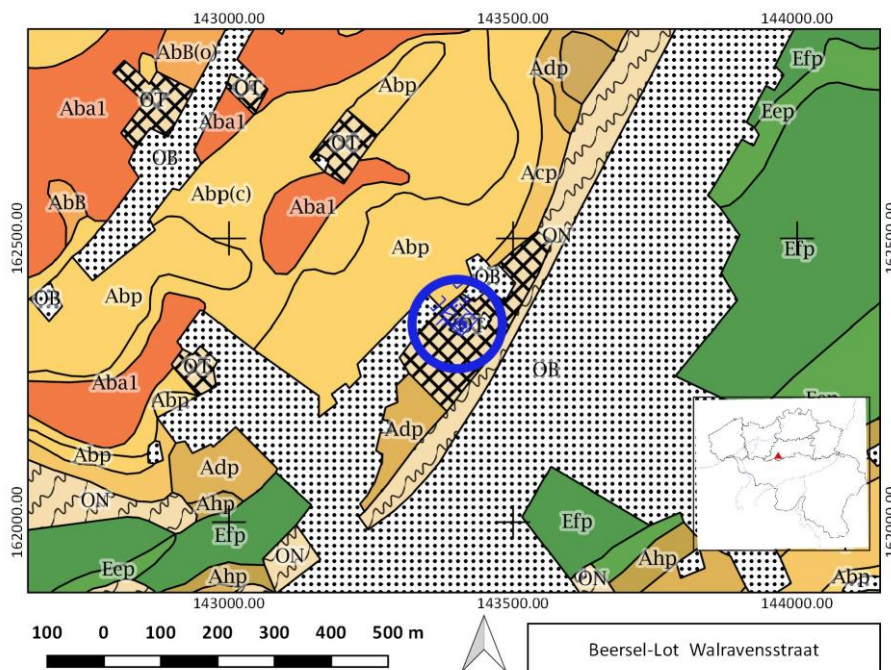

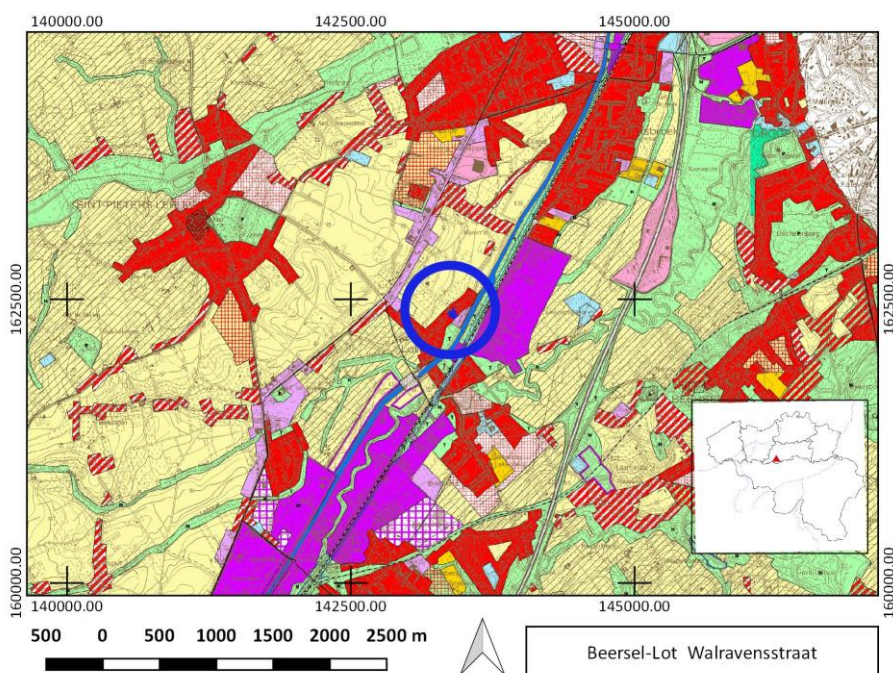
noorden vooral uit droge leembodems zonder profiel (Abp) of droge leembodems met textuur B horizont (Aba). In het zuiden, richting Zenne bestaan de bodems vooral uit zeer gleyige (Efp) tot sterk gleyige (Eep) kleibodems zonder profiel. Net ten noorden en ten zuiden van de Zenne bestaan de bodems uit droge (Abp) tot matig droge leembodems zonder profiel (Acp) en is er sprake van een pakket colluvium. Op het gewestplan ligt de site in woongebied met in het zuiden ervan industriegebied en een bufferzone (fig. 8). Het uitgegraven terrein helt licht af van het noordwesten (ca. 26,90 TAW) naar het zuidoosten (ca. 26,40 TAW).

Figuur 6: Situering van de vondstlocatie op het DHM. (©AGIV)

Figuur 7: Situering van de vondstlocatie op de bodemkaart. (©Geopunt)

Figuur 8: Situering van de vondstlocatie op het gewestplan. (©AGIV)

4 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

In de onmiddellijke omgeving van de site, opgenomen in de CAI als Locatie 5486³, werden nog maar weinig archeologisch vondsten geregistreerd. In het zuiden aan de Zenne trof men in de buurt van een oude Zennedoorgang talrijke vondsten aan uit de Midden-Romeinse tijd gaande van aardewerk, glas, metaalvondsten en munten (CAI Locatie 130)⁴. In 1959 gebeurden hier tijdens het rechtstrekken van de Zenne enkele archeologische waarnemingen van Romeinse overblijfselen en archeologische vondsten. Richting noordoosten bevindt zich een site met walgracht⁵ die dateert uit de late middeleeuwen en die reeds vermeld wordt in een document uit 1238. Deze site werd echter grotendeels vernield door de aanleg van het kanaal. Bij het aanleggen van de TGV-lijn richting Parijs werd bij een veldprospectie ten zuiden van het kanaal grote hoeveelheden middeleeuws aardewerk opgeraapt (CAI Locatie 6189)⁶.

5 HISTORISCHE EN CARTOGRAFISCHE INFORMATIE

Het afgegraven terrein bevindt zich op het domein van het voormalige kasteel Wolfshagen in de onmiddellijke nabijheid van en rond de nog bestaande portierswoning (fig. 9), het enig overgebleven restant van het kasteel, samen met een tot woning omgevormde kapel die iets meer naar het westen gelegen is.

³ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/5486>.

⁴ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/130>.

⁵ Hof te Polsbroek.

⁶ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/6189>.

Deze kapel behoorde tot het domein van Wolfshagen. Voor 794 AD zou er al een eerste kapel hebben gestaan. De huidige stenen kapel zou dateren uit 1395⁷. Na meerder verbouwingen, branden en aanpassingen werd de kapel tijdens de Franse revolutie 1797 verkocht en werd de kapel uiteindelijk toegewezen aan het armenbestuur van de stad Halle⁸. Daarna kwam de kapel, die in slechte staat was, in 1924 in handen van de familie Grugeon-Defrere die deze gebruikte als schrijnwerkersatelier en er zelfs in woonden. De kapel zelf kreeg een verlaagd dak⁹. Na WOII veranderde de kapel regelmatig van eigenaars om uiteindelijk in 1994 gekocht te worden door architecten die er definitief introkken¹⁰ en er een nieuwbouw aan bouwden. De kapel is opgenomen in de inventaris Onroerend Erfgoed als Bouwkundig erfgoed¹¹.

De oorsprong van de kasteelsite gaat mogelijk terug tot de 12de-eeuw toen op deze plaats een feodale motte lag¹². Ze behoorde toe aan de heren van Aa, een van de oudste en rijkste families van Brabant. De motte maakte deel uit van het verdedigingssysteem van hun domeinen. In de loop der eeuwen werd het kasteel veelvuldig verbouwd maar het behield steeds een oude kern. De bewaarde portierswoning met aanhorigheden, die in 2014 bijna werd gesloopt¹³ voor een verkaveling, maar uiteindelijk door één persoon werd aangekocht en gerestaureerd, klimt vermoedelijk op tot het einde van de 18de-eeuw. In 1966 werd het kasteel zelf, met neoclassicistisch uitzicht, gesloopt om er een industrieel complex neer te poten.

Een deel van de voormalige kasteeldreef (fig. 10) loopt net ten noordoosten van het perceel en loopt verder als nieuwe straat richting noordwesten. De huidige naam van deze straat, Dreef, is nog een getuige van de oorspronkelijke functie als verbindingsweg van het kasteel met de noorderlijker gelegen Bergensesteenweg lopende van Halle naar Brussel die vroeger de *cassije* genoemd werd¹⁴.

---

⁷ <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38901>.

⁸ Bosmans 2005, 43 en <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/38901>.

⁹ Bosmans 2005, 51 en <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/38901>.

¹⁰ Bosmans 2005, 53 en <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/38901>.

¹¹ <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/38901>.

¹² <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/216610>.

¹³ https://www.nieuwsblad.be/cnt/blhde_20140111_001.

¹⁴ Bosmans 2005, 7.

Figuur 9: De voormalige portierswoning van het kasteel Wolfshagen. Situatie tijdens de restauratie 19/02/2016. (©agentschap Onroerend Erfgoed: Geert Vynckier)

Figuur 10: De oude kasteeldreef in de eerste helft van de 20ste eeuw¹⁵.

Aan de hand van enkele historische kaarten en tekeningen kunnen we ongeveer de bouwevolutie volgen in de zone van de motte en het latere domein van Wolfshagen.

Op een tekening gebaseerd op een kaart van Couvreur¹⁶ zien we een site omringd met een gracht ten oosten van de stenen gotische kapel¹⁷ met een waarschijnlijk houten ophaalbrug die de toegang tot het domein verzekerde (fig.11). Het hoofdgebouw bestaat uit een groot centraal, rechthoekig stenen gebouw met trapgevels waaraan in L-vorm kleinere gebouwen werden aangebouwd. Het terrein afgezoomd door deze gebouwen is in het zuiden en westen ommuurd en toont ons een

¹⁵ Figuur uit Bosmans 2005, 26.

¹⁶ Bosmans 2005, 32. We vermoeden dat dit komt uit het kaartboek van de abdij ter Kameren van G. Couvreur uit 1719.

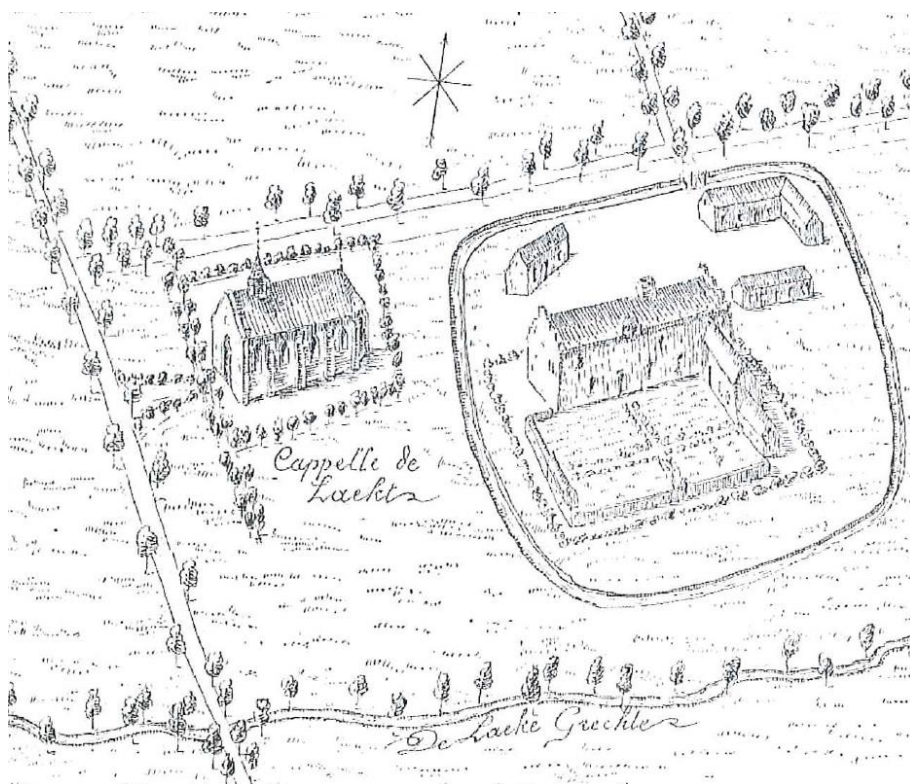
¹⁷ De kapel moet meer naar het westen gesitueerd worden.

centrale geometrische tuin. Rondom staan enkele bijgebouwtjes waarschijnlijk stallen en schuren. Dit komt overeen met de beschrijving van het domein van een verkoopbrief van 27 juni 1652¹⁸:

.....die goederen naest beschreven, ende sunderlingen een schoon huys ofte casteel rontsomme in syne waeteren, hebbende opgaende brugge, poorte voor ende te middel, pachthove daer beneden gelegen, met syne huysingen, schueren ende stallen daer op staende, ende allen andere der selver goederen toebehoorten, by metinge groot bevonden een bunder drye daghwant ende vier en tsetich roefen.

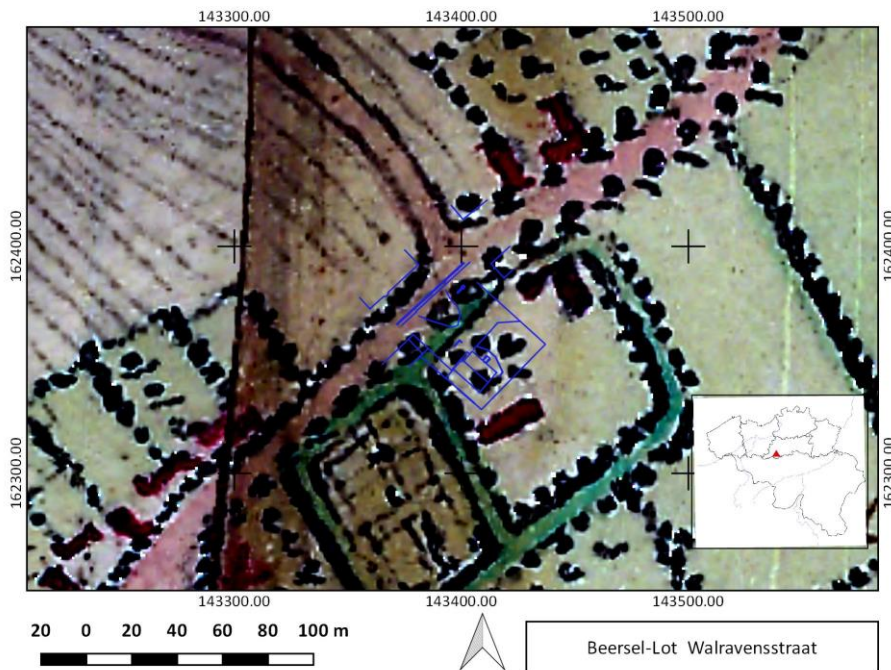
Item eenenheerlycken cheyns met die rechten ende vervallen daer toe staende, den vooscreven huysse ende casteele van Wolfshagen...

Figuur 11: Tekening op basis van de kaart van Couvreur omstreeks 1719. (©AGIV)

---

¹⁸ Bosmans 2005, 60.

Figuur 12: De locatie van de site op de kaart van Villaret. (©AGIV)

De kaart van Villaret (1745-1748) vertoont daarentegen een domein met een gracht errond dat tweeledig is (fig. 12). Het hoofdgebouw staat er nog op maar de aangebouwde kleinere gebouwtjes zijn verdwenen. Het zuidwestelijke deel is kleiner, rechthoekig en hier zijn indelingen van een ingerichte tuin zichtbaar. Op het noordoostelijke gedeelte in de noordoostelijke hoek zijn twee gebouwen te herkennen die eveneens op de kaart van Couvreur aanwezig zijn. De twee andere kleinere gebouwen, net als de ingerichte tuin zijn verdwenen.

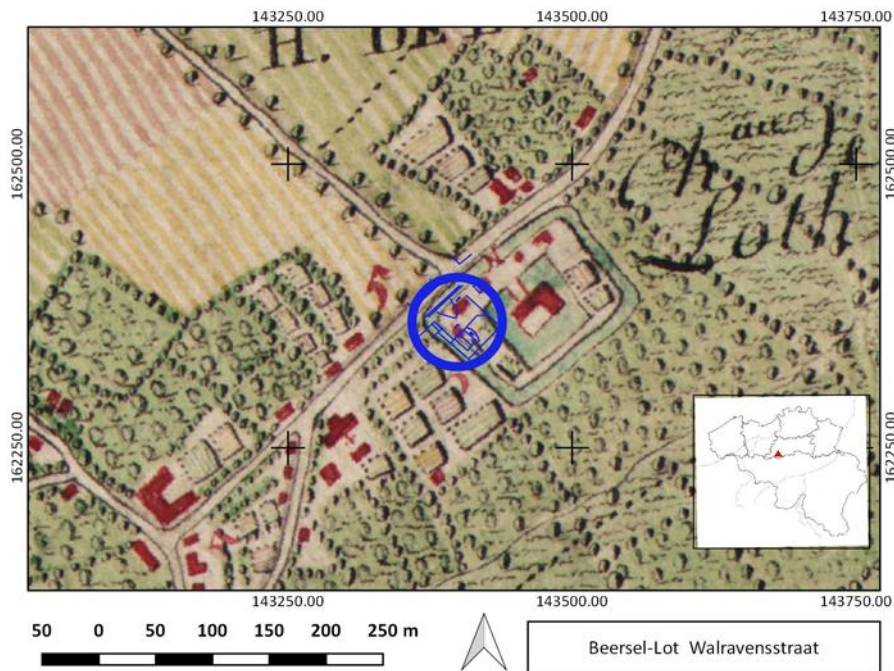
Op de kaart van Graaf de Ferraris (1771-1777) zien we daarentegen een waterkasteel binnen een nagenoeg rechthoekige gracht/vijver met ten noordwesten de toegangsdreef geflankeerd met bomen als verbinding met de noordelijk gelegen Bergensesteenweg (fig. 13). Het geheel wordt betiteld als *Ch(âteau) de Loth*. De gracht van het zuidwestelijke deel met tuin, dat op de kaart van Villaret zichtbaar was, werd blijkbaar gedempt maar deed nog steeds dienst als moestuin. Een klein vierkant stenen gebouwtje in de zuidwestelijke hoek deed waarschijnlijk dienst als tuinhuis voor de opslag van het nodige tuingerief. In het noordwesten van het nog omgrachte terrein is er duidelijk een stenen toegangsbrug merkbaar die toegang gaf tot het eerste deel van de site. Op deze smalle strook die het centraal gelegen omgrachte kasteel omzoomde zijn enkele kleinere nutsgebouwen in steen aangeduid en enkele vermoedelijke bloembedden of kleinere moestuinen zichtbaar. Een kleiner gebouwtje aan de westelijke rand van deze strook is mogelijks de portierswoning die omstreeks het einde van 18de eeuw werd opgetrokken of een voorloper ervan. De L-vormige stal of schuur in het noordoosten, zichtbaar op beide voorgaande kaarten, staat er nog steeds. Via een tweede stenen brug bereikte men het centrale L-vormige kasteel met een ommuurde binnenplaats achteraan. Van hieruit had men een weids zicht op de Zennevallei in het zuiden. Deze indeling en beschrijving vinden we terug in een verkoopacte¹⁹ van 26 augustus uit 1772 toen Jan Jozef Walckenires, heer van Galmaarden, Budingen, Vlieringen en Breedhout het goed kocht:

En seker Huys oft Casteel Geheeten 'thof te Wolfshagen, rontsomme in syn wateren, hebbende steenen brugge, poort voor, met noch een huys binnen de vierentwintig uren kan aflaeten, remisen ende stallingen, daarop staende oranjehuis ofte serre, groot een bunder, drie dagw. 64r. met recht

¹⁹ Bosmans 2005,24-25.

van visscheije van een loopende beke, op de welke is gebouwt eene steene sluyse, om den vijver versch water te connen geven in den tijd van vierentwintig uren, ...collatie van een à twee capelrijen, van een capelle castrael van drij missen te weke ook de collatie van de costerije der selve capelle...

Figuur 13: De locatie van de site op de kaart van Graaf de Ferraris. (©KBR)

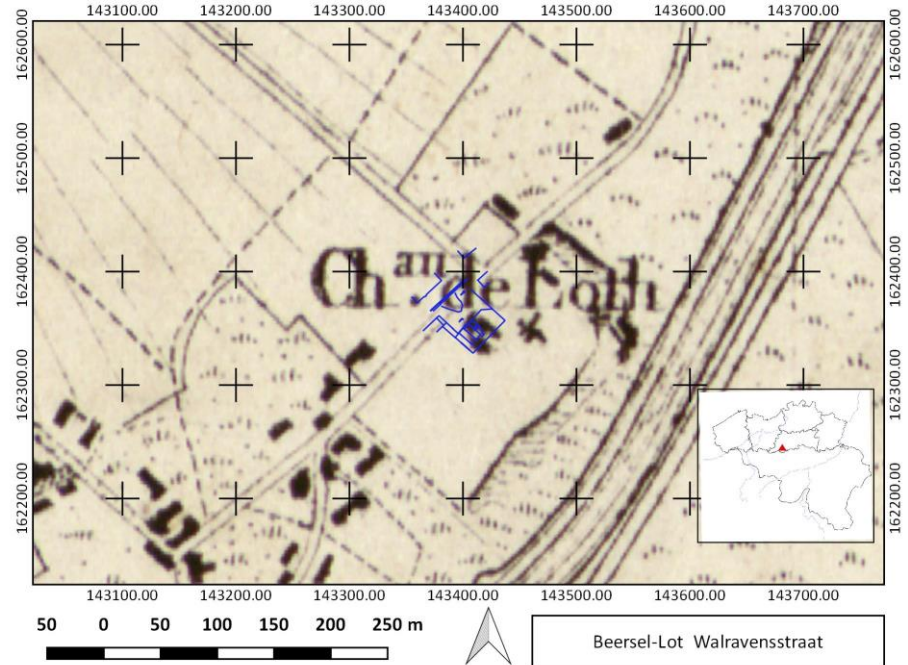
In 1797 werd het goed aangeslagen door de Franse bezetter en werd het verkocht. In hoeverre de gebouwen bewaard bleven en afgebroken zijn is moeilijk te zeggen. We zien we op het primitief kadaster (1830-1834), de Atlas der buurtwegen (midden 19de-eeuw), de kaarten van Popp (1842-1880) en deze van Vandermaelen (rond 1850) ten opzichte van vorige kaarten een andere invulling van het domein (fig. 14-17).²⁰ De binnenste gracht is volledig gedempt en de buitenste voor meer dan de helft waarvan er slechts een L-vormige waterpartij overblijft met in de hoek een uitgewerkt eiland dat toegankelijk was via twee bruggen. Op het eiland bevond zich waarschijnlijk een ronde heuvel. Er staan op het primitieve kadaster twee cirkels getekend die op zo'n aangelegde heuvel wijzen. De ten zuidwesten van het kasteeldomein gelegen moestuinen zijn verdwenen en de met bomen geflankeerde laan is breder uitgewerkt en behoort niet meer tot het kasteeldomein.

²⁰ De veranderingen van de invulling van het domein en het oprichten van de nieuwe gebouwen moeten we dus situeren tussen 1797 en 1834.

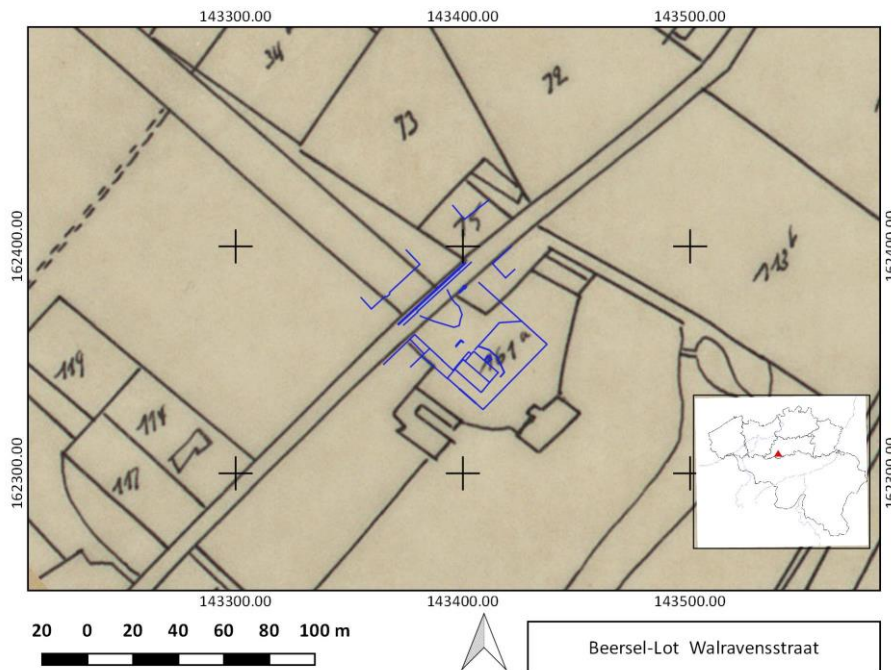
Figuur 14: De locatie van de site op het primitief kadaster. (©KBR)

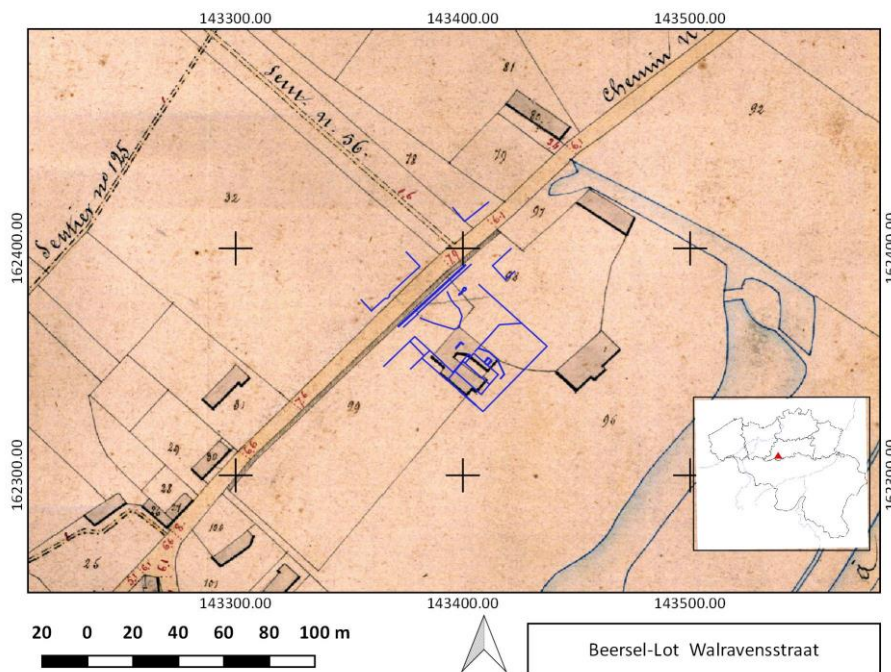
Figuur 15: De locatie van de site op de kaart van Vandermaelen. (©AGIV)

Figuur 16: De locatie van de site op de kaart van Popp(©AGIV)

Figuur 17: De locatie van de site op de kaart op de Atlas der Buurtwegen. (©AGIV)

Het nieuwe centrale kasteel is min of meer rechthoekig en vertoont zowel aan de voor- als aan de achterzijde een trappenpartij. Wel weten we voortgaand op de foto's en prentkaarten uit het begin van de 20ste-eeuw dat het kasteel een neoclassicistisch uitzicht had voor de sloop in 1966²¹. (fig. 18-19). De portierswoning, die op bovenstaande kaarten een U-vormig plan vertoont, werd grotendeels

²¹ <https://inventaris.onroendergoed.be/erfgoedobjecten/216610>.

geveerd van afbraak²² en bleef bestaan totdat het gerestaureerd werd in 2016. De zuidelijk gelegen waterpartij werd gedempt voor de aanleg van een industrieel complex.

Figuur 18: Het laatste Kasteel Wolfshagen aan de voorzijde met de toegangspoort in de eerste helft van de 20ste eeuw. (©Delcampe)

Figuur 19: Het laatste Kasteel Wolfshagen aan de achterzijde met het kanaal en de overgebleven gracht vooraan in de eerste helft van de 20ste eeuw. (©Delcampe)

6 RESULTATEN VAN HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

6.1 DE SPOREN

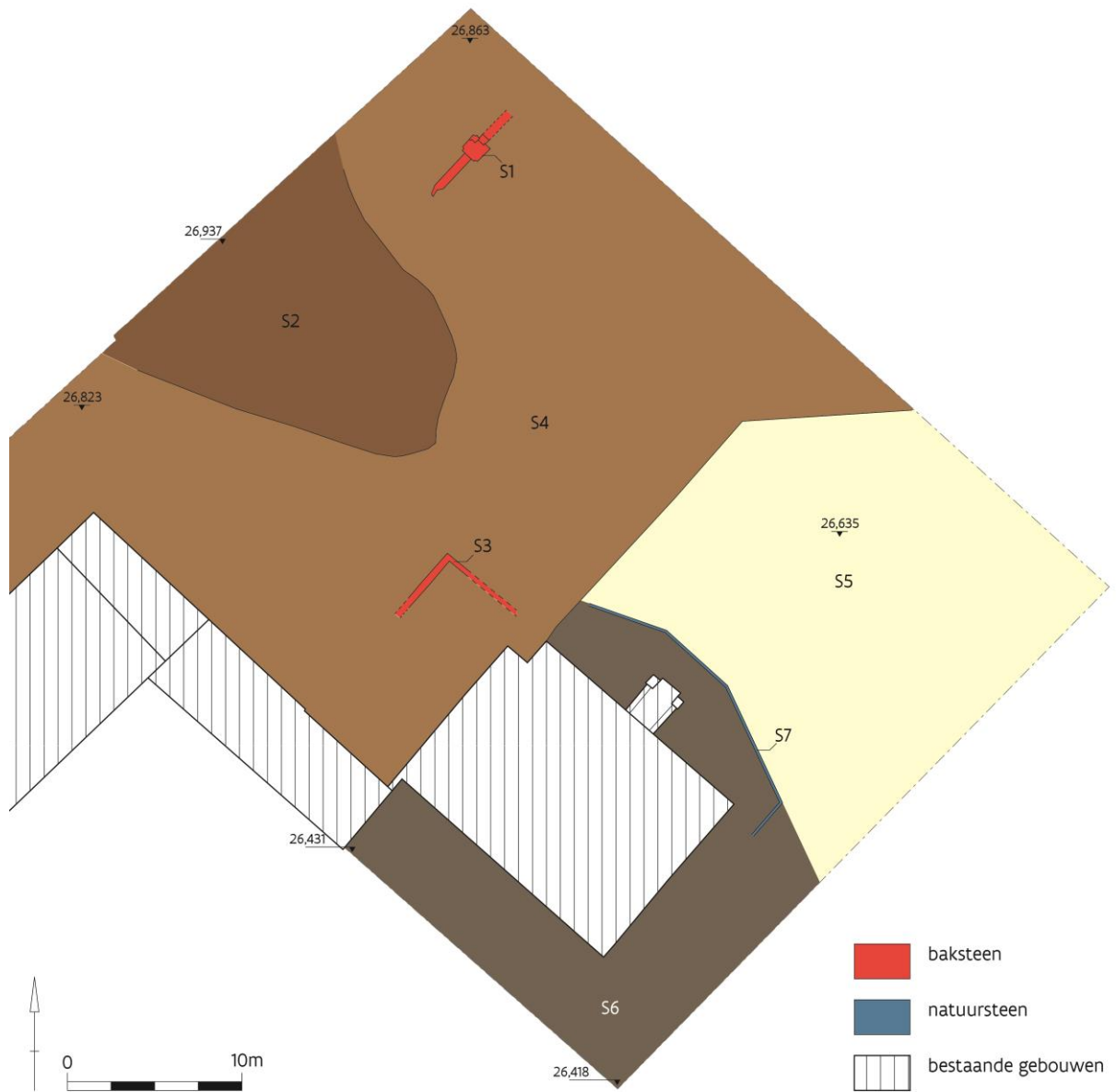
Het terrein dat slechts gedeeltelijk werd afgegraven (ca. 40cm) voor het herinrichtingsplan en waar enkele nutsleidingssleuven werden voorzien vertoonde een klein aantal archeologische sporen. Door de omstandigheden waren slechts enkele sporen zichtbaar en daar er niet verder werd uitgegraven konden geen andere eventuele resterende sporen worden herkend. In totaal konden 7 sporen worden beschreven en geregistreerd.

Een eerste groep bestaat uit restanten van bakstenen funderingen (fig. 20, S1 en S3). Spoor S1 ligt in het noorden van het terrein (fig. 21). Dit spoor bestaat uit twee rijen bakstenen (24x11x5cm) kops tegen elkaar geplaatst en gemetseld met een geelgrijze zandige kalkmortel. De fundering is zichtbaar over een lengte van ongeveer 5m en liep van zuidwest naar noordoost. De fundering is 50cm breed. In het zuidwesten is deze weggebroken. In het noordoosten is er een vierkante verbreding te zien die 120 op 120cm meet en duidelijk een zwaardere fundering is t.o.v. de muurfundering (fig. 22). Deze fundering kon door enkele boringen verder gevolgd worden in noordoostelijke richting en loopt minstens een 3-tal meter verder.

---

²² Welk deel later van deze U-vorm werd afgebroken is niet geheel duidelijk.

Figuur 20: Het volledige sporenplan van het onderzochte terrein.

Figuur 21: Bakstenenfundering spoor S1.

Figuur 22: Detail van de verbreding van spoor S1.

Spoor S3 is opgebouwd uit bakstenen (24x11x5cm) en gemetseld met een geelgrijze zandige kalkmortel (fig. 20, S3 en fig. 23). De muur loopt vanuit het zuidoosten, is 38 cm breed en is opgebouwd uit twee bakstenen waarvan de ene kops en de andere strek ligt. Deze fundering is te volgen over een afstand van ongeveer 4m om dan in een hoek van 90° verder te lopen richting zuidwesten. De fundering is hier smaller, 24cm, en opgebouwd uit 1 baksteenrij die kops ligt. Ook hier kon deze fundering aan beide zijden over een kleine afstand gevolgd worden door enkele boringen met een gutsboor. Het deel van deze fundering dat richting zuidoosten loopt ligt op

dezelfde lijn als de voorgevel van de portierswoning. Op de hoek van de woning is duidelijk de aanzet van een afgebroken muur zichtbaar (fig. 24). Deze is echter met twee strek geplaatste bakstenen gemetseld en met een andere mortel dan spoor S3.

Figuur 23:
Baksteenfundering spoor S3.

Figuur 24:
Baksteenfundering spoor S3 en de afgebroken muur aan de portierswoning.

Spoor S7 (fig. 20, S7 en fig. 25) is een afbakening in betonnen boordstenen van een uitgebroken terras, opgebouwd met betondallen. Dit terras is rond de noordwestelijke en zuidoostelijke gevel van de portierswoning zichtbaar en is opgebouwd uit arduin. In het noordwesten is deze afbakening vernield door graafwerken. Vandaar uit loopt ze richting zuidoosten om voor de huidige toegangstrap van het gebouw te verbreden. Daarna loopt ze verder en maakt, iets voorbij de hoek van het gebouw, een hoek van 90° om verder richting zuidwesten te lopen. Na een drietal meter is de afbakening vernield. Op deze plaats werd een natuurstenen ronde, aangepunte paal aangetroffen, die duidelijk hergebruikt is en afkomstig moet zijn van een eerder afgebroken gebouw (fig. 26).

Figuur 25: De afbakening van het terras rond de portierswoning S7.

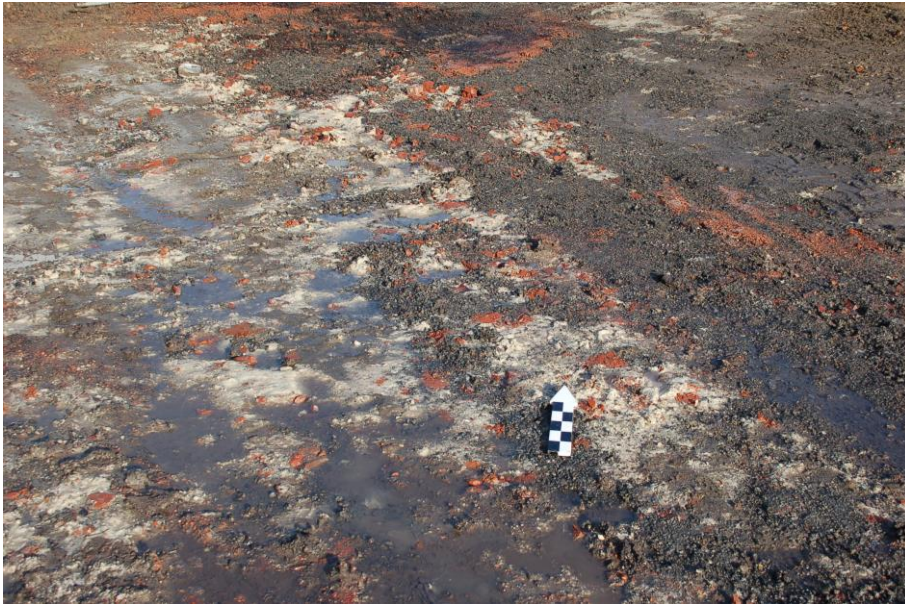

Figuur 26: De ronde, aangepunte hergebruikte paal.

De laatste groep sporen zijn allemaal opvullings-, puin- en egalisatie lagen verspreid over het terrein. Spoor S2 is een aanvullingslaag van het iets dieper uitgegraven deel van de bouwwerf. Deze puinlaag bestaat uit puin van baksteen- en mortelfragmenten en uit zwart puin van steenkool. De laag beperkt zich qua ruimtelijke spreiding tot de werftoegang van het terrein (fig. 20, S2 en fig. 27). Het noordwestelijke deel van de bouwwerf was blijkbaar in het verleden volledig bedekt met een donkerbruine zandlemige- tot lemige laag, spoor S4 (fig. 20, S4). Deze laag is her en der bedekt met sporen van de huidige aan de gang zijnde werken en vertoont talrijke plassen. De laag zit vol met baksteen-, dakpan-, en gele en grijze mortelfragmenten, geel en wit lemig zand. De zuidoostelijke hoek van het terrein was bedekt met een zandige gele leemlaag, spoor S5 (fig. 20, S5), die eveneens wat onzuiverheden bevatte. Rond de portierswoning, in het zuidwesten, lag een zwart- tot donkerbruine zandlemige tot lemige puinlaag, spoor S6, vol met baksteen-, dakpan- en gele en grijze mortelfragmenten (fig. 20, S6).

Figuur 27: Puinlaag spoor S2.

6.2 DE OPBOUW VAN HET TERREIN

In een klein putje van de nutsleidingen aan de noordzijde van het terrein op de grens van de sporen S4 en S5 kon een klein profieltje worden bekeken waardoor de bovenste opbouw van het terrein een beetje begrijpelijker werd (fig. 28). Bovenaan bevond zich een onzuivere gele zandige leem tot lemige laag, ca. 25cm dik, die overeenkomt met S5. Vlak hieronder zit S4 een donkerbruine zandlemige- tot lemige oude (ploeg)laag, ca. 50cm dik, waarin baksteen-, dakpan-, gele en grijze mortelfragmenten aanwezig zijn. Hieronder zit een lichtbruine, ca. 60cm dikke laag met baksteen en mortelstippen. Deze onderste laag is in het oppervlak nergens zichtbaar maar wijst ook in de richting van een puin- of ophogingslaag.

Het terrein blijkt dus meermaals vergraven en opgevuld te zijn.

Figuur 28: Profieltje in een nutsleidingskuiltje.

6.3 DE VONDSTEN

Er werden geen vondsten aangetroffen op deze site en er zijn geen bodemonsters genomen.

7 CONCLUSIE

De betekenis van de weinige sporen die werden aangetroffen op dit terrein was niet direct duidelijk. Het terrein kon ook niet verder worden uitgediept en opgegraven wegens de bestaande omstandigheden. Het terrein wordt voorlopig in de toekomst toch niet verder verdiept en wordt volledig bedekt met een puinvrije laag. Zodoende blijven andere eventueel aanwezige archeologische sporen in situ bewaard. Toch wordt hier geprobeerd een verklaring te vinden voor de aanwezige sporen en dan vooral de muurfunderingen. De enige bron die we hiervoor kunnen gebruiken zijn de historische kaarten en oude foto's van het domein en de interpretatie is dan ook onder voorbehoud.

Spoor S1 kunnen we misschien toeschrijven aan een funderingsrestant van de omheiningsmuur en toegangspoort die zichtbaar is op het primitief/gereduceerd kadaster uit 1830-1834 (fig. 14) en een foto uit de eerste helft van de 20ste eeuw (fig. 18). Zowel op de kaart als op de foto zijn heel duidelijk de muur en de wandpijlers zichtbaar die de toegang en het hek aan de ingang flankeren. Deze wandpijlers zijn vierkant en breder dan de omheiningsmuur zoals ook vastgesteld tijdens het onderzoek. Deze toegang is niet zichtbaar op de kaart van Ferraris en moet dus ten vroegste dateren uit eind 18de of het begin van de 19de eeuw.

Spoor S3 ligt in het verlengde van de noordoostelijke gevel van de huidige portierswoning om in een hoek van 90° verder te lopen in zuidwestelijke richting. In de noordwestelijke wand van de huidige portierswoning was er duidelijk een aanzet van een muur zichtbaar maar daar de gebruikte bakstenen en mortel compleet verschillen van spoor S3 moet deze behoord hebben tot een kleine aanbouw die tijdens de werken werd afgebroken (fig. 22). Waartoe spoor S3 dan behoort is niet direct uit te maken. Maakt de fundering deel uit van een gebouwtje tussen de binnenste en de buitenste gracht dat op de kaart van Ferraris staat aan de zuidwestelijke zijde? Op recentere kaarten staat de portierswoning weergegeven als een U-vormig gebouw terwijl het huidige gebouw uit één blok bestaat en rechthoekig is. Volgens de inventaris van het agentschap Onroerend Erfgoed dateert het gebouw van het begin van de 18de eeuw²³ terwijl het in die periode en daarna volgens de historische kaarten, een U-vormig gebouw zou moeten zijn. Is de huidige portierswoning een deel van het U-vormig complex²⁴ of werd een nieuwe, huidige portierswoning na het midden van de 19de eeuw gebouwd.

Al werd bij deze toevalsvondst slechts een kleine ingreep uitgevoerd toch kwamen enkele archeologische sporen aan het licht. De historische en cartografische studie toont duidelijk aan dat de site belangrijk is en nog meerdere archeologische resten moet bevatten, zoals grachten, vijvers, muurfunderingen, eventuele waterputten, restanten van tuinen, ... net als de terreinen rondom waar het centraal gelegen kasteel lag. Gelukkig werd het terrein niet verkaveld en dieper uitgegraven zodat de andere archeologische resten na het terug opvullen van het terrein met goede grond in een goede bewaringstoestand kunnen geconserveerd worden. Het perceel werd uiteindelijk door één persoon aangekocht, die het portiersgebouw restaureerde en er in trok als bewoner in 2016. De aanpalende percelen waar het industrieel complex gesitueerd is en het onderzochte perceel hebben dus een grote archeologische potentie en moeten in de toekomst bij eventuele afbraak- en graafwerken zorgvuldig worden opgevolgd en opgegraven. Zo kunnen we de geschiedenis, de

---

²³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/216610>.

²⁴ Het uitzicht en de opbouw van de woning geeft hier geen enkele aanwijzing voor.

evolutie en de materiële cultuur van deze site die evolueerde van een motte over middeleeuws kasteel tot een 18de - 19de-eeuws kasteel met tuin in de Zennevallei beter leren kennen en begrijpen.

8 BIJLAGEN²⁵

9 BIBLIOGRAFIE

URL's

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2019: *Portierswoning kasteel Wolfshagen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/216610> (geraadpleegd op 7 mei 2019).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: *Wolfshagenkapel* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38901> (Geraadpleegd op 17 mei 2019)

CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS 2019: *CAI Locatie 130* [online], <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/130> (geraadpleegd op 07 mei 2019).

CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS 2019: *CAI Locatie 5486* [online], <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/5486> (geraadpleegd op 07 mei 2019).

CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS 2019: *CAI Locatie 6189* [online], <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/6189> (geraadpleegd op 07 mei 2019).

DELCAMPE.NET 2019: *Loth le Chateau* [online], <https://www.delcampe.net> (geraadpleegd op 07 mei 2019).

HET NIEUWSBLAD 2014: *Erfgoed verdwijnt door verkaveling. Portierswoning Wolfshagen in Lot wordt gesloopt* [online], https://www.nieuwsblad.be/cnt/blhde_20140111_001 (geraadpleegd op 10 mei 2019).

Literatuur

BOSMANS F. 2005: De Heerlijkheid van Wolfshagen, *Lewe* 24,1, 5-70.

---

²⁵ De digitale bijlagen van de opmetingen, de foto-inventaris en de foto's worden bewaard op het agentschap Onroerend Erfgoed. Foto's kunnen opgevraagd worden via <https://www.onroerenderfgoed.be/nl/diensten/archief/>

